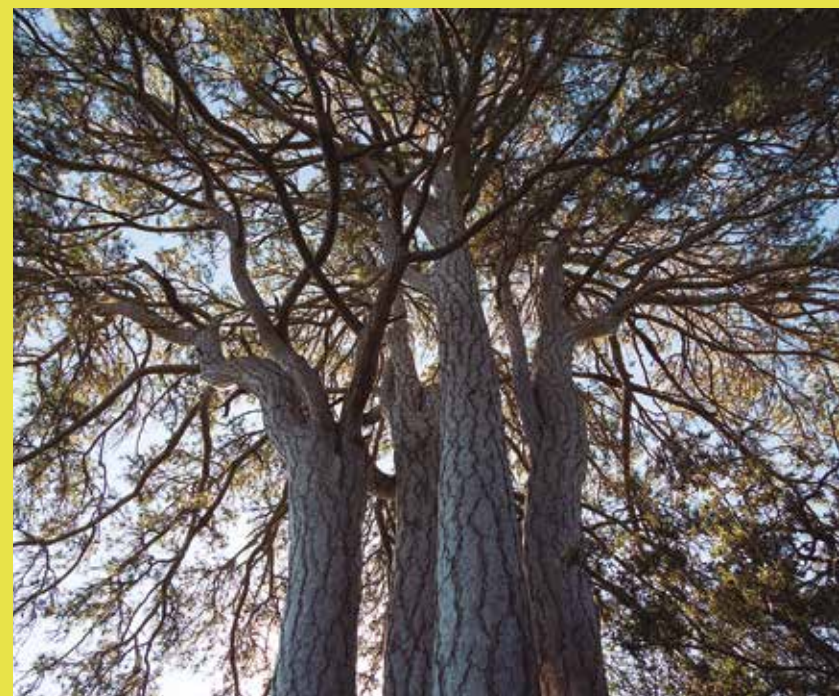
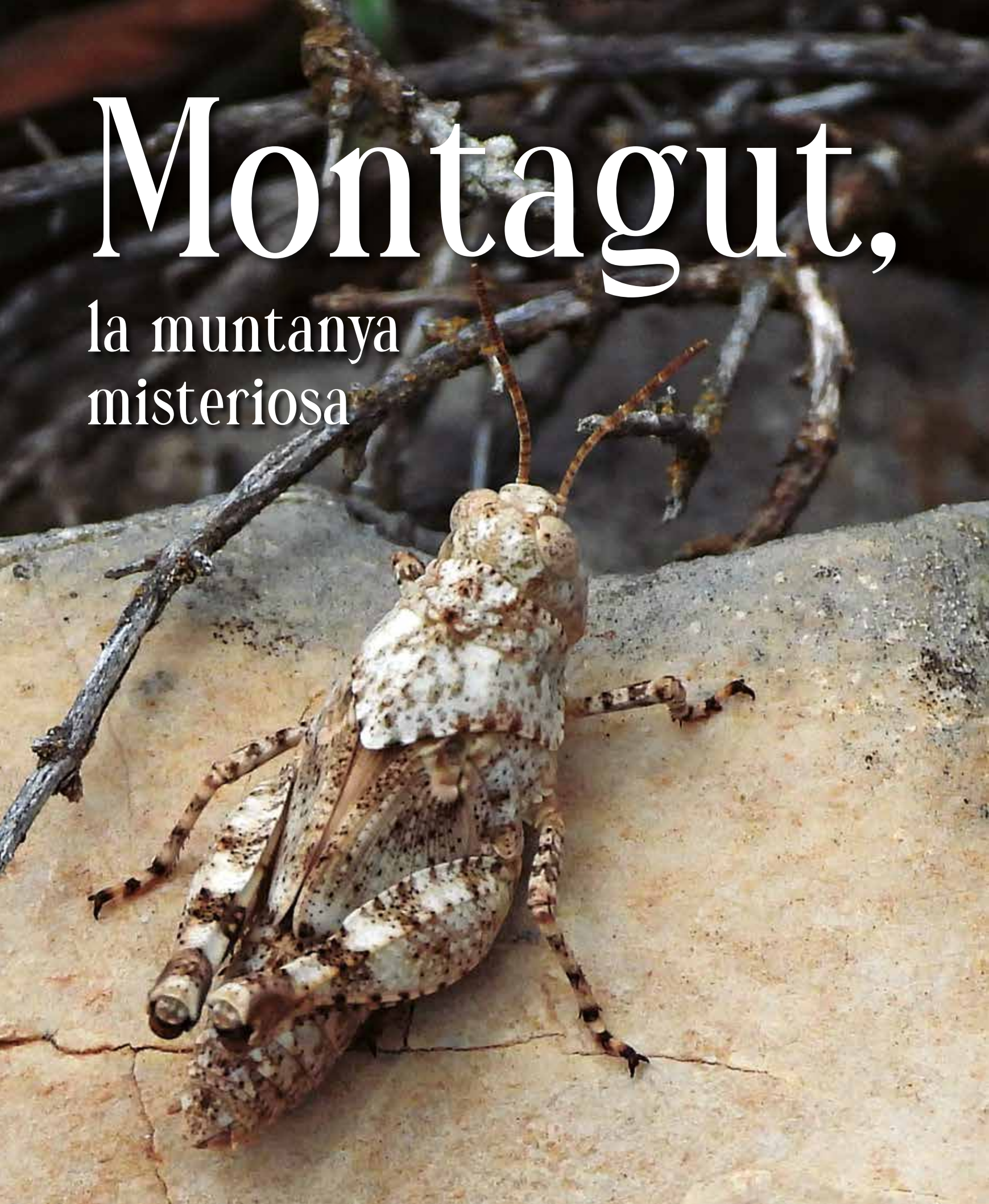

Montagut,

la muntanya
misteriosa

A la pàgina anterior: Llagosta Pedra · Pi de les quatre soques · Àguila Daurada · Pica-soques blau

Text i fotografies: **Màrius Domingo de Pedro**

Quan hom pensa en muntanya al Camp de Tarragona immediatament, ve al cap el massís imponent de les muntanyes de Prades. Sens dubte, aquestes serres, a punt de ser declarades parc natural de la xarxa de parcs de la Generalitat, són espais clau de referència per a tota la gent de la Catalunya meridional, i persones que viuen a Tarragona, Reus, Valls i poblacions del voltant del massís hi van sovint, en caps de setmana, ponts i fins i tot vacances.

Església de Sant Jaume de Montagut · A la pàgina dreta: El cim del Montagut des del puig de Formigosa

Però és ben clar que les muntanyes del Camp de Tarragona no s'acaben al voltant d'Alcover, l'Espluga o Prades, just a l'altre extrem geogràfic, a orient, tenim un altre gran massís també declarat des de fa anys Espai d'Interès Natural, i que forma part de la Xarxa Natura 2000: és el Massís de l'Alt Gaià, un espai de més de 20.000 ha que ateny fins als 1.002 metres d'alçada i comprèn diverses serres de gran valor ecològic. Molt més desconegudes, visitades i habitades que les de les muntanyes de Prades.

Com a naturalistes de naixement, vam iniciar la descoberta incipientment d'aquesta zona gràcies a la recerca del riu Gaià. Progressivament, vam començar a remuntar aquest riu, que fa més de trenta anys era poblat per llúdrigues i merles d'aigua, i vam quedar ben aviat embadalits en descobrir la seva part alta. Però amb l'ingrés al Cos d'Agents Rurals, l'any 1989, i treballant d'agent a la comarca de l'Alt Camp, comencem a conèixer amb molta més profunditat la zona, els seus racons, la seva fauna, la seva flora i els seus increïbles paisatges.

Tota la part alta del riu Gaià és un territori fascinant, curull d'història i biodiversitat, però avui parlarem solament d'un dels seus sectors, un petit massís que ens té fascinats des del primer dia que el vam trepitjar: el de Montagut, Formigosa, la Rimbalda i Ramonet, que continua cap a la serra d'Ancosa i el puig Castellar. La silueta d'aquest massís és ben visible des de qualsevol punt del Camp de Tarragona; és un petit bocí de país amb una llarga història, una vida pròpia. Hi ha un munt de masies impressionants, la majoria avui en ruïnes, i, al capdamunt de tot, i presidint de forma espectacular tota la zona, l'església -que no ermita- de Sant Jaume de Montagut. Una església que colpeix amb la seva imponent presència; envoltada d'un entorn de boscos i conreus en excel·lent estat de conservació i a més de 900 m d'alçada. Cap altra construcció humana a la vista, sols natura i aquest edifici magnífic i preciós, convida a reflexionar.

Com a punts més destacats d'observació del paisatge cal remarcar, per damunt de tots, el cim de Formigosa, amb 1.002 m d'alçada i el de Montagut de 964 m, on hi ha les ruïnes del castell, ja documentat el 990, punt geodèsic de primer ordre, des d'on es pot observar una gran extensió de l'Alt Gaià, el Camp de Tarragona amb les muntanyes de Prades al fons, també la mola de Collejou, el Montsià i, en dies clars, fins als Ports. També es divisa una gran extensió de mar, fins a la part del delta de l'Ebre, amb Tarragona i el cap de Salou que ben aviat sabrem distingir.

Es tracta tot plegat d'un veritable paisatge de muntanya mitjana lliure de transformacions i processos d'artificialització que manté un escenari de gran valor escènic. Aquest paisatge està caracteritzat per extenses pinedes de pi blanc i pi roig, esquitxades d'alzinars, amb brolles de romaní i garric sobre materials calcaris i planes agrícoles allargassades. Al substrat hi tenim també pissarres paleozoiques i argiles, elements del juràssic i del cretaci que fan que l'interès geològic també sigui força alt.

Des del punt de vista cultural, tenim un patrimoni històric medieval, representat per les ruïnes dels castells del Gaià i les masies, protegit o rehabilitat sense la presència d'elements que desfigurin la silueta del relleu en la línia de l'horitzó o entrin en competència amb els elements construïts situats en punts prominents del paisatge. Els castells de l'Alt Gaià ens recorden un passat de marca, de frontera, en temps passats. És una llàstima observar el mal estat de conservació d'aquests elements històrics que, amb una restauració com cal, serien un punt d'interès únic i impagable.

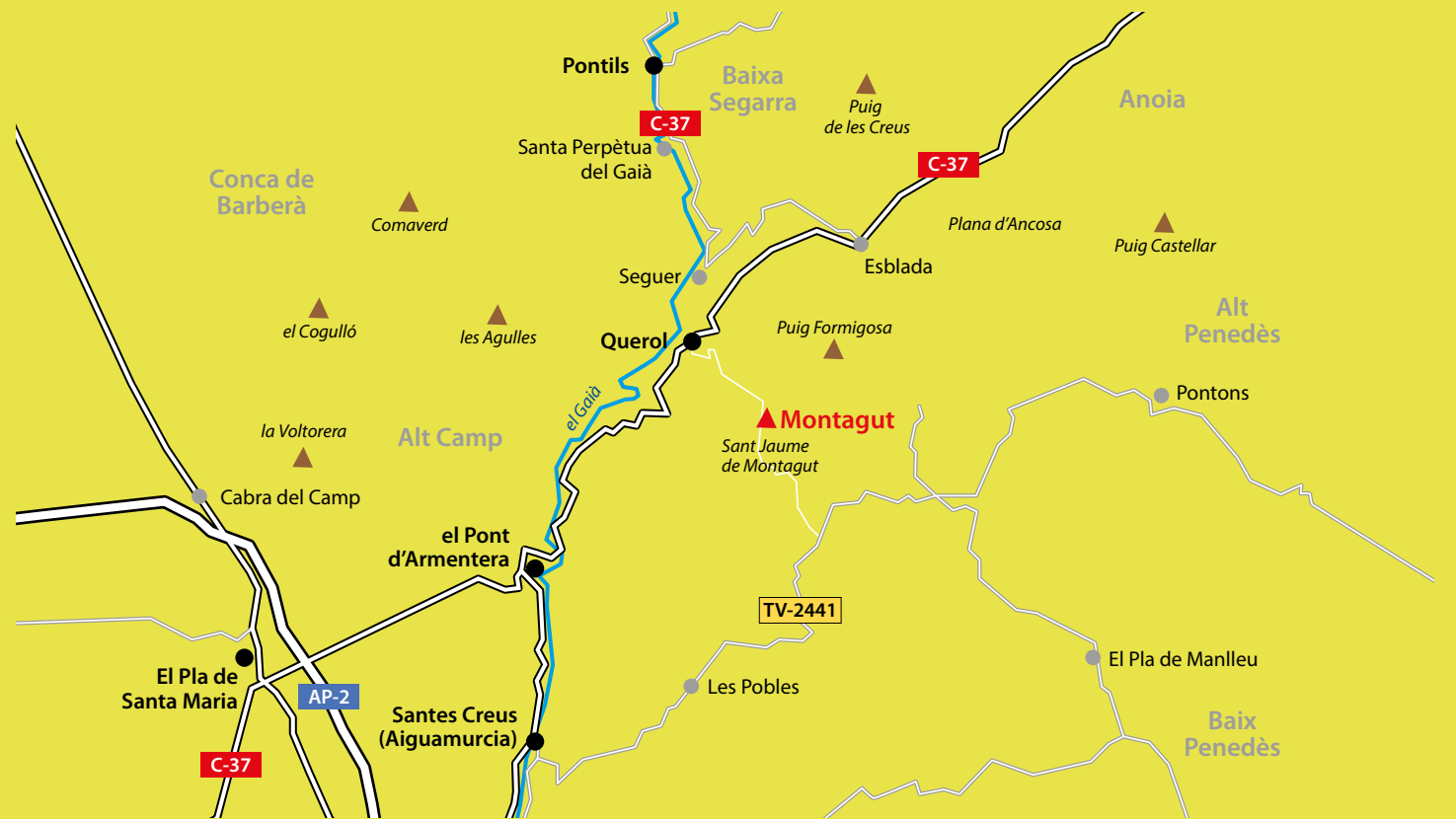
Però els valors que van motivar la inclusió d'aquest espai en la xarxa d'Espais d'Interès Natural i, posteriorment, la de Natura 2000, són principalment la presència d'una interessantíssima fauna formada per espècies protegides i fins i tot en perill d'extinció. És ben clar que l'escàs poblament de la zona, encara més minvat per un interès

relativament baix de les poblacions més grans dels voltants, facilita aquesta presència d'espècies de fauna escasses a altres indrets.

Fins i tot podem parlar d'endemismes: caminant per la zona ens podem trobar una espècie endèmica de llagosta, el llagost-pedra d'Ancosa, *Prionotropis ancosa*, semblant a un altre que també viu als mateixos indrets, el llagost pedra calcari, *Ocnerodes brunnerii*. No cal dir que la presència d'espècies endèmiques a un determinat lloc dona un valor especial a la conservació dels seus ecosistemes.

Continuant amb els insectes, una bona colla de papallones interessants volen per aquests boscos i matollars; la papallona reina, la zebra, la de l'arboç i, quant a nocturnes, podem gaudir de les espectaculars esfinx colibrí, *Macroglossum stellatarum* i *Hemaris fuciformis*, aquesta segona amb les ales transparents. I potser la més grossa i rara, no oblidarem mai quan veiem per primer cop una graellsia, *Graellsia (Actias) isabellae*. La de més envergadura i de gran bellesa. La trobarem als boscos de pi roig. Si aneu a l'estiu a la font de Jubany, una clariana fresca enmig del bosc, hi trobareu una abundància de papallones com a pocs altres llocs.

Però potser aquestes espècies, insectes, com altres artròpodes, no solen despertar l'interès de la majoria de la gent. El que atrau més, en general, són els vertebrats, sobretot els ocells, però també els mamífers o els amfibis. En aquest apartat és on hi ha els animals que han motivat la protecció de l'espai: parelles d'àguiles cuabarrada, daurada i marcenca. Les més grans d'Europa seran fàcils de veure tot l'any; bé, la marcenca sols a l'estiu. També falcons peregrins, astors, esparvers, xoriguers, falcons mostatxuts. Arpelles pàl·lides o

Alzina de Bonany · Llac Formigosa · Guineu · Duc

condroses segons l'època de l'any i fins i tot l'elani, un dels rapinyaires més escassos a Catalunya. Tot això de dia; de nit, òbviamment, ducs, mussols banyuts i gamarussos. Ara hem esmentat només rapinyaires. Però amb moixons més petits també hi ha presències interessants; un cop desapareguda com a nidificant -segons sembla- la merla d'aigua, encara podem gaudir del pica-soques blau i el pela-roques. La guatlla i l'alosa també hi crien, espècies avui difícils de trobar al nostre país. Fins i tot podem observar alguns ocells d'aiguamoll al llac de Formigosa.

I pel que fa a mamífers, és clar, pràcticament tots els carnívors hi són presents, des de la petita mostela fins al gat mesquer o la fagina, i la guineu, naturalment, mentre esperem que hi torni la llúdriga. Els cabirols són sens dubte la joia d'aquest paisatge, el que hi posa la cirereta, ja que, quan ens en trobem un o una colleta, segur que ens alegrarà el dia. I no és gens difícil, creieu-nos.

I quant a / si parlem d'amfibis, la gent de Querol s'han afanyat a endreçar i protegir els espais on podem trobar salamandres, però també serà possible veure reinetes i tòtils.

La vegetació també presenta un gran interès; hi trobarem espècies protegides de la nostra flora, com la farigoleta, *Thimus loscosii*, catalogada d'especial interès. I arbres monumentals? Doncs també; tenim l'impressionant i majestuós pi de les quatre soques, un exemplar preciós que ens demana una caminada amable i gens exigent per a contemplar la vall a la vora d'un ésser viu centenari i imponent.

I encara més fàcil serà visitar l'alzina de la casa gran de Bonany, una de les més grans de Catalunya, en perfecte estat de salut i envoltada d'un entorn rural preciós. És a la vora del mas, de la casa gran de Bonany, i si ens hi atensem respectuosament no hi ha d'haver cap problema.

No tan exclusius, però no per això menys interessants, són els abundants grèvols, que molta gent voldria collir en temps de Nadal per decorar la casa, però no es pot, està totalment prohibit. De fet, no fa cap mena de falta collir-ne, només cal passejar pels abundants camins de Montagut per a gaudir-ne.

Però no cal quedar-nos amb cites puntuals, detalls que podrien ser menors, el que realment és important de la zona és el conjunt: pujar fins a l'església de Sant Jaume de Montagut i, des d'allí, gaudir d'un paisatge que ens transporta a temps passats, una harmonia perfecta de boscos, matollars i conreus de cereal, tot amanit per una fauna única, una estètica difícil de trobar a qualsevol altre lloc i tot això millorat amb una tranquil·litat que fa que fins i tot en cap de setmana puguis passar tot el dia sense trobar-te cap humà. Els valors de Montagut són dignes de ser molt més coneguts del que ara mateix ho són.

Ep, que potser no cal, potser ja va bé que sigui tan desconegut, potser això és precisament el seu gran encant, que, a diferència de les muntanyes de Prades, per exemple, aquest racó només és freqüentat per unes quantes persones que, o bé hi tenen lligams per família o bé, com nosaltres mateixos, hem tingut la sort de descobrir-lo a la recerca de fauna o per la nostra tasca professional.

Si voleu passar a formar part d'aquest grup selecte de persones que coneixen el massís de Montagut, només cal que hi accediu per qualsevol dels seus camins, ben marcats i endreçats. Podeu fer una ruta començant per Querol, un camí asfaltat puja fins quasi el cim, molt a la vora de l'església de Sant Jaume, passegeu per la zona, en gaudiu i, després, asfaltat també, podeu baixar cap al coll de la Torre, on tornareu a trepitjar una carretera, des de la qual podeu baixar cap a Santes Creus o, si encara teniu temps, allargar la ruta cap a l'alzina de Bonany o fins i tot cap a l'església de Santa maria de Valldossera, un altre indret màgic.

Potser serà el primer cop que us endinseu per aquells llocs, però de ben segur que no serà el darrer.

Aquí no hi ha cap lleona a la qual besar el cul o una font on beure aigua per a tornar, no cal; hi tornarem segur perquè no decep i mai no en tenim prou.

Montagut és una muntanya misteriosa, però no perquè hi hagi cap misteri, només perquè poca gent la coneix. ■

Punt de llibre

Us recomanem:

Els arbres singulars de Querol (2024)

Jaume Marlès Magre

Vol 8 Per Conèixer l'Alt Camp

Edita: Institut d'Estudis Vallencs.

Compra'l a: **cisterbooks.cat**

Vine i visita

El Pla de Santa Maria

Descobreix a la Fàbrica, el Centre d'Interpretació del Tèxtil, el Museu Agrícola i el Museu del Morter

Visita gratuïta l'últim diumenge de cada mes.

Altres visites: La Ruta de la Capona · l'art de la pedra seca · L'església romànica de Sant Ramon · L'església de l'Assumpció · La vila closa · Edificis i elements singulars · Els Aiguamolls.

Per concertar visites guiades: contacteu per mail turismepla@gmail.com o per tel. 977 630 006

Ajuntament del Pla de Santa Maria
www.elpladesantamaria.cat

